

SKOLEEKSAMEN I

SOS4301-

Marginalisering, kriminalitet, kontroll

21. april 2015
(4 timer)

Ingen hjelpemidler, annet enn ordbøker som er kontrollert av SV-infosenter, er tillatt under eksamen.

Sensur for eksamen faller 18. mai klokken 14.00. Sensuren publiseres i Studentweb cirka klokken 15.00 samme dag.

Sensuren regnes som mottatt av studentene når den publiseres i Studentweb. Vi minner om at kandidater som ønsker begrunnelse må be om dette **senest 1 uke etter sensur er falt**. Frist for å klage på karakteren er tre uker etter sensur er falt. Informasjon om rutiner for begrunnelser og klager ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi finnes på emnesiden

Oppgavesettet består av **2 sider** inkludert denne.

Kandidaten skal levere både originalen og kopien av besvarelsen. Kladd skal ikke leveres.

NB! Skriv hardt nok til at kopien blir leselig. Tusjpen kan ikke brukes.

Husk å notere deg kandidatnummeret ditt.

LYKKE TIL!

Du skal besvare både oppgave 1 og oppgave 2. I oppgave 2 besvarer du enten oppgave 2A, eller 2B. Oppgave 1 teller 1/3 og oppgave 2 teller 2/3 av den endelige karakteren.

NB! En sensor skal lese kopien av besvarelsen også. Skriv slik at den blir leselig.

Oppgave 1

Redegjør kort for fire av de fem følgende begrepene med utgangspunkt i pensum. Gi gjerne eksempler.

- Street capital
- Strain
- Self-fulfilling prophecy
- Medicalisation
- Habitus

Oppgave 2

Besvar ÉN av følgende langsvarsoppgaver:

ENTEN

- a) Redegjør for teorien om den såkalte «kollektive drikkekulturen». Hva slags alkoholpolitikk er det rimelig å utforme ut fra denne teorien? Diskuter så i hvilken grad politikken på dette feltet er under press i Norge i dag, og hva grunnene til det i så fall kan være.

ELLER

- b) Redegjør først for Thomas Mathiesens begrep om «hyperkritiske innsatte». Redegjør dernest for Thomas Ugelviks eksempel på hvordan fangene kan uttrykke motstand i et fengsel. Diskuter så de to ulike typene motstand i forhold til annen forskning om fengselet, dets funksjon og hvordan det påvirker de innsatte.

SENSORVEILEDNING SOS 4301 VÅR 2015

- 1. Street capital:** Kandidaten må kunne redegjøre for at begrepet er lansert av Sandberg/Pedersen i boka *Street capital*. Det er nødvendig å knytte det til Bourdieus kapitalbegreper, og å vise at street capital normalt utvikles i fraværet av kulturell og eventuell økonomisk kapital. Det er i tillegg en fordel om en kan redegjøre for at denne kapitalformen utvikles innen rammen av en *gatekultur*, og at Akerselva i den aktuelle studien er et eksempel på en slik gatekultur. Det vil trekke opp om en kan gi eksempler på et par amerikanske studier (Bourgois, Anderson) i samme landskap. Det er også nødvendig å få fram at det særegne ved gatekapitalen i en nordisk velferdsstat er knyttet til kompetanse overfor hjelpeapparatet – det som kalles en «offerdiskurs». Dette finner en ikke i tilsvarende studier fra for eksempel USA. Derimot finner en flere fellestrekk innen det som i boka kalles «gangsterdiskursen». De beste besvarelsene klarer i tillegg å gi noen eksempler på hvilke ferdigheter som er viktige innen begge diskurser.
- 2. Strain.** Kandidaten må kunne redegjøre for at begrepet i sosiologisk kontekst er formet av Robert Merton. I pensum er dette beskrevet hos Lilly et al kap 4, samt i Mertons artikkel. Begrepet peker mot en strukturelt betinget spenning, mellom mål knyttet til økonomisk suksess som er anerkjent som viktige i det amerikanske samfunnet, og – for mange – mangelen på midler for å oppnå dem. Dette må også være med. Det vil styrke kandidaten dersom han/hun får frem at Merton her avviker noe fra den tidlige Chicagokolen, som så kriminalitet og avvik som respons på forhold innen bestemte og avgrensede sosiale kontekster, særlig i slumområdene. Merton løfter altså blikket mot samfunnet i stort. De beste besvarelsene klarer også å sette opp Mertons kjente skjema knyttet til «individuell adaptasjon» med 5 ulike posisjoner, samt å nevne Agnews modererte utgave av teorien.
- 3. Self-fulfilling prophecy.** Temaet behandles hos Lilly et al i tilknytning til stempling (kap 7), og dette må kandidaten ha med. Begrepet er imidlertid formet av Merton, og betyr at en – i utgangspunktet – falsk definisjon av en situasjon eller person resulterer i ny og endret atferd som bekrefter definisjonen, slik at den blir sann. Den som blir *kalt* tyv, kan altså – som respons – faktisk *bli* en tyv. I stempling- og stigmateteorien innebærer dette at når en gir folk slike merkelapper, vil de ofte påvirke personenes opplevelse av seg selv og vedkommendes selvbilde, og gradvis sosialisere dem inn i marginale roller. Den gode besvarelsen vil kople dette til Lemerts skille mellom primært og sekundært avvik, og det vil være en styrke dersom en også nevner Becker.

4. **Medicalisation.** Begrepet er definert i Pedersens artikkel: «From badness to illness». Det er i sosiologisk kontekst formet av Peter Conrad og defineres som «utvidelsen av området for den medisinske tenkemåten», og han knytter det til at forståelse av for eksempel impotens, fedme og lærevansker. Begrepet har en kritisk brodd, og alt dette bør med i besvarelsen. I artikkelen på pensum knyttes dette til ADHD, som ofte forstås som en medisinsk sett vag lidelse, og at denne lidelsen ofte kan selvdiagnostiseres, og at dette i sin tur kan danne utgangspunkt for bruk av «medisinsk behandling» gjennom for eksempel amfetamin eller cannabis. De beste besvarelsene klarer å trekke denne koplingen og slik å belyse de samfunnsmessige farene som ligger i medikalisering.

5. **Habitus.** Begrepet er definert i *Street capital*, og er i sosiologisk kontekst formet av Bourdieu. Det defineres som «individets kroppsliggjorte system av disposisjoner som produseres i en bestemt historisk og sosial kontekst». Definisjonen og Bourdieu bør med. Det brukes i tillegg formuleringen «the feel for the game», og det vil trekke opp om en kan komme med denne eller andre tilsvarende formuleringer og klarer å eksemplifisere med ulike typer habitus. I studien fra Akerselva var dette særlig knyttet til sensitivitet for fornærmelser, behov for å bli møtt med respekt. Dette hadde «satt seg i kroppen» på de som hang der.

OPPGAVE 2 Besvar én av de to følgende alternative oppgavene:

2A: Teorien om «den kollektive drikkekulturen» er formet av sosiologen Ole-Jørgen Skog. Det innebærer at hele samfunnet, når det gjelder alkoholkonsumet, er å forstå som et stort nettverk, hvor påvirkninger flyter mellom medlemmene. Videre at endringer i forbruket typisk vil skje i alle konsumgrupper, dvs både blant stor- og lavkonsumentene. En formulering som kan brukes er: «Vi beveger oss sammen og i takt opp- eller ned konsumskalaen». Dette må med. En rasjonell alkoholpolitikk må fremfor alt anerkjenne at det ikke er mulig å redusere alkoholproblemene effektivt ved bare å påvirke storkonsumentene, eller evt alkoholikerne. En må snarere påvirke hele samfunnet, eller det *generelle* alkoholforbruket. En rimelig måte er gjennom kontroll og restriksjoner gjennom aldersgrenser, antall utsalgssteder, pris etc. Noe av dette bør med. Grunner til at dette regimet er under press, ligger fremfor alt i at nesten hele den voksne befolkningen i Norge bruker alkohol, og at mange ønsker enkel og billig tilgang på denne varen. Videre at den økende integrasjonen i Europa, og lavere priser i naboland vanskeliggjør at Norge holder et særpreget regime. Den gode oppgaven vil kunne bruke taxfree-ordningen som eksempel: Selv om ordningen på mange måter står i motstrid til norsk alkoholpolitikk, er det politisk vanskelig å avvikle den. Det vil trekke opp dersom en kan plassere alkoholpolitikkei i et partipolitisk

landskap, og fint om en kan vise at enkelte politiske partier er tilhengere av en liberal alkoholpolitikk, men samtidig for en streng narkotikapolitikk (for eksempel Frp), mens en restriktiv alkoholpolitikk tradisjonelt har hatt feste i KrF og delvis Ap.

2B Den gode besvarelsen vil her klare å plassere Mathiesens bidrag på 1960-tallet og i kjølvannet av Gresham Sykes, og begrepet om *fangenes motkultur*. Videre må den få fram at Mathiesen i artikkelen på pensum – «Hyperkritiske innsatte» - inntar en annen posisjon enn Sykes, og beskriver *de svakes forsvar* mot overmakten, og mot de tapsopplevelser og den pine fengselet gir. De defineres som tap av frihet og sosial ære, av goder og tjenester, seksuelle forhold, autonomi og trygghet. Mathiesen beskriver til forskjell fra Sykes et mer individualisert forsvar. Fangene utvikler en «hyperkritiskhet» (det engelske ordet «censoriousness» nevnes i artikkelen). En hakkete, insisterende motstand, som bunner i at de mener de ansatte ikke følger fengselets egne regler. Ugelviks bidrag bør plasseres mye seinere i tid (det kom for et par år siden), og legger til forskjell fra dette vekt på at de innsatte har et visst rom for frihet selv innen fengselet, og at den særlig kommer til uttrykk gjennom delvis ulovlige prosjekter for å lage mat. Besvarelsene må ha med seg forskjellene i perspektiv mellom de to. Den gode besvarelsen vil kunne legge inn noen vurderinger av hvordan kritikere i den norske fengselspolitiske konteksten ikke har vektlagt sider ved fengselslivet som dem Ugelvik betoner, og at selve synet på fangene er nokså ulikt mellom Mathiesen og Ugelvik, men evt også at fengslene er annerledes i dag enn på 1960-tallet. Det vil trekke opp dersom en nevner Michel Foucaults arbeid, men særlig dersom en klarer å få frem at dette i mindre grad er en empirisk studie av hvordan fengsler faktisk fungerer enn av hvordan disiplin og makt historisk endrer seg over tid.